

برخورد نزدیک از نوع روسی؛ نگاهی به دیدار رهبران دینی ارمنستان و آذربایجان

سرویس آذربایجان/خبرگزاری آران

خبرگزاری آران / سرویس آذربایجان :

نویسنده: سید حسین طباطبایی، پژوهشگر مسائل قفقاز
ایراس

از هر منظر که بنگریم دیدار گارگین دوم اسقف اعظم ارامنه از باکو اتفاق کوچکی نیست. نیم نگاهی به گذشته تاریخی، مذهبی و سیاسی مناقشه ارمنستان و آذربایجان در موضوع قره باغ کوهستانی و نقشی که نهادهای دینی دو کشور در این بحران دراز و دیرپا بازی می کنند اهمیت حضور عالی ترین مقام مذهبی ارمنی در قلمرو آذربایجان را نشان می دهد. حضور گارگین دوم در باکو که برای شرکت در اجلاس رهبران دینی کشورهای مشترک المنافع و نیز همایشی با عنوان "جهانی شدن دین و ارزش های سنتی" صورت گرفت، با نشست سه جانبه رهبران دینی روسیه، ارمنستان و آذربایجان همراه شد که ضمن این که اولین برخورد نزدیک و مذاکرات جدی مهم ترین مقامات مذهبی ارمنی و آذری را رقم زد، حاوی پیام های مهم و روشنی در مناسبات منطقه ای و به ویژه مناقشه قره باغ بود.

در نشست سه جانبه کریم اول اسقف اعظم روسیه، گارگین دوم اسقف اعظم ارامنه و شیخ الاسلام الله شکور پاشازاده رهبر مسلمانان قفقاز که با ابتکار طرف روسی برگزار شد، نمایندگان دینی ارمنستان و آذربایجان حل مسالمت آمیز مناقشه قره باغ و نقش آفرینی سازنده مقامات مذهبی و نهادهای دینی در فرآیند صلح را خواستار شدند. امضای بیانیه مشترک رهبران دینی سه کشور روسیه، ارمنستان و آذربایجان که حاوی نقطه نظراتی متضمن تلاش در جهت تحکیم صلح و ثبات و تقویت گفتگو و مفاهمه رهبران مذهبی منطقه به ویژه ارمنستان و آذربایجان بود، نشست سه جانبه باکو را به نوعی، به آغاز روندی جدید در ایفای نقش سازنده مقامات دینی و مذهبی طرفین درگیر در حل و فصل مناقشه مبدل کرد.

این امر به ویژه با عطف توجه به نقش دستگاه های دینی و مذهبی دو کشور ارمنستان و آذربایجان در ساختارهای اجتماعی و حاکمیتی و مواضع پیشین آن ها اهمیت مضاعف می یابد. هرچند طرفین درگیر در مناقشه قره باغ به ویژه ارمنی ها همواره از مذهبی شدن این مناقشه اجتناب کرده و سعی در تقلیل آن به اختلافی ارضی، سیاسی و تاریخی داشته اند ولی نمی توان از ابعاد دینی و مذهبی مساله قره باغ به سادگی چشم پوشید. از منظر آذری قضیه، موضوع قره باغ همواره اشغال بخشی از سرزمین کشوری اسلامی تلقی شده و طرح آن در نهادهایی چون سازمان کنفرانس اسلامی با ابتناء بر این پیش فرض صورت پذیرفته است.

از آن سو، کلیسای حواری ارمنی که جایگاه خاص خود را در مناسبات قدرت ارمنستان دارد و علی رغم جدایی ظاهری حوزه دین از سیاست در این کشور، نقش ویژه ای در شکل دهی سیاست های حاکمیت دارد، در مناقشه قره باغ، نه به شدت و حدت همتای آذری خود، اما با رویکردی هویت گرایانه و تاریخی، همواره بر تعلق قره باغ به قلمرو ارمنستان تاکید داشته است. از این روست که در منابع و متون کلیسایی – بیش از دیگر منابع و متون ارمنی – بر نام آرتساخ (روایت ارمنی از نام این منطقه) تاکید می شود و یا در تشکیلات و مناسبات کلیسایی ارمنی حوزه آرتساخ مورد تاکید و توجه خاص قرار می گیرد.

نشست رهبران دینی ارمنستان و آذربایجان از منظر دیگر نیز حائز اهمیت است. ترتیب دادن چنین نشستی در این روزها که انجماد پدید آمده در پروتکل ترکیه – ارمنستان تحت تاثیر مستقیم موضوع قره باغ تلقی می شود و لحن مقامات آذری در مناقشه، آشکارا به سختی و حتی ورود به فضای درگیری نظامی می گراید، بی گمان نشان از اقتدار و فصل الخطاب بودن مبتکر آن دارد. روس ها که پس از پاتک های موفق و پیروزمندان شان در اوکراین و قرقیزستان، بیش از پیش سرخوش و شادمان از تجدید اقتدار منطقه ای خود هستند، به زبانی بی پرده و رسا، جایگاه غیر قابل اغماض و چشم پوشی خود در مناسبات امنیتی حیاط خلوت دیروز و چه بسا امروز و فردای خود را، به رخ قدرت های رقیب و طماع در حوزه شوروی سابق می کشند.

روند احیای اقتدار روسیه در اوراسیا که از اوت 2008 و جنگ گرجستان آغاز شده است، در این دو سال، هر بار به شکلی، چهره نمایانده و اهمیت فاکتور روسی در هر نسخه پیچی منطقه ای را یادآور شده است. نشست رهبران دینی ارمنی و آذری در باکو به وساطت رهبر دینی روسیه و بیانیه مشترک پاشازاده و گارگین دوم، علاوه بر رقم زدن رویدادی بی سابقه در مناسبات ارمنستان و آذربایجان، وزن کشی دوباره روسیه در معادلات قدرت در قفقاز جنوبی است. روس ها با این اقدام ابتکاری خود نشان داده اند که در شکل دهی مناسبات و حتی تغییر شرایط و ذهنیت ها تا چه اندازه توانمندند و ترتیب دادن هر نوع توازن منطقه ای با سازوکاری فرامنطقه ای، بدون لحاظ جایگاه و منافع روسیه، راه به جایی نخواهد برد.